

STAREA ACTUALĂ A INVESTIȚIILOR STRĂINE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Gh. Rusu, V. Șevciuc

Universitatea de Stat a Moldovei

Economia națională a Republica Moldova, aflată în tranziție îndelungată, are un deficit imens de investiții. Sistemul birocratizat de stat a intervenit în economie cu o serie largă de impedimente de ordin pur administrativ, care nu sunt legate de funcțiile specifice ale statului în dirijarea economiei de piață. Aceste impedimente, împreună cu impunerea fiscală prea onerativă, au rezultat în imposibilitatea pentru agenții economici autohtoni de a acumula fonduri destinate investițiilor.

Pe de altă parte, investitorii străini nu au manifestat interes de a investi în economia națională, cu excepția unor cazuri în care investitorii au intrat pe piața în care ei au dobândit din start poziție monopolistă – sectorul energetic (gaz, petrol, energie electrică), telefonia mobilă și zahăr. În sectorul privind gazul și petrolul monopolul are caracter natural. Sectorul energiei electrice a fost scos la vânzare pentru investitori, întrucât volumul fraudelor comise de funcționarii de stat în acest sector a ajuns la cote fără precedent (miliarde de lei).

Accesul pentru investiții străine este deschis practic în toate domeniile economiei naționale. Însă, pentru a pătrunde pe piața națională, investitorii practic în toate cazurile sunt obligați să obțină licențe și autorizații, conform regulilor comune.

Analiza selectivă a situației macroeconomice, ale principalelor indici de care sunt interesați investitorii străini potențiali se referă în mod prioritar la piața internă, care actual se caracterizează prin cerere stabilă pentru bunuri de consum curent și cerere relativ stabilă pentru materiale de construcții. Din cauza degradării sectorului industrial și agricol, cererea pentru bunuri industriale este extrem de mică.

Nu mai puțină atenției se oferă puterii de cumpărare, care în prezent se plasează la un nivel inferior. Diferența între cerere și puterea de cumpărare este semnificativă. Veniturile cetățenilor și companiilor locale sunt cele mai joase din spațiul european. Acest fapt din start descurajează investitorii.

Unul din cele mai sensibile puncte ale sistemul economic actual îl reprezintă concurenței pe piața autohtonă, care se prezintă astfel: în

domeniile strategice ale economiei naționale s-au instituit situații de monopol. În unele cazuri acest monopol este evident, în altele deghizat. Însă, în toate cazurile, monopolul a fost format nu prin metode ale economiei de piață, dar prin intervenția organelor de stat, uneori chiar statul devenind sau redevenind monopolist (aviația, serviciile tehnologii informaționale, etc.). În afară de aceasta, se observă tendința de monopolizare de către stat ale altor sectoare profitabile ale economiei (alcool, servicii de protecție și pază, medicamente, etc.). În toate aceste cazuri statul acționează contrar intereselor economiei naționale, având intenția de a trece în proprietatea statului tot ceea ce este profitabil. Această tendință este diametral opusă însăși funcției de gestionare de către stat a monopolului, în care monopolul trebuie să cuprindă sectoarele în care agenții economici nu au posibilitatea să investească (cheltuieli enorme), fie ține de regulile de securitate (stupefiante, arme nucleare).

Ca efect imediat al existenței situațiilor de monopol, se atestă un nivel foarte înalt al prețurilor mărfurilor și serviciilor, care depășește prețurile la produsele similare din țările vecine.

Situațiile de monopol au influențat negativ asupra costului factorilor de producere, în sensul majorării costului acestora. Pe de altă parte, importul factorilor de producere la fel nu este o soluție reușită, întrucât politica de impunere fiscală și vamală, practic, nu scutește companiile producătoare de taxe și impozite la importul materiei prime. Scutirile nu se acordă din motivul că bugetul de stat se formează în majoritate din plățile vamale. Cu toate acestea, cheltuielile bugetare nu se întorc la întreprinzători, ci se cheltuiesc pentru întreținerea aparatului de stat. Astfel, statul este dezinteresat de reușita, și chiar existența agenților economici, întrucât formează bugetul din plățile vamale pentru bunuri de consum, în principal de import.

Nu este mai bună situația nici în privința altor factori macroeconomici: inflație ridicată, deficit bugetar, balanță negativă de plăți externe. Prin urmare, situația actuală macroeconomică nu este de natură să atragă investiții străine. Anume din aceste cauze nu se realizează investiții nici în

domenii de substituire a importurilor, nici în domeniul exportului de mărfuri și servicii.

Legislația în vigoare, în linii mari, corespunde standardelor privind tratamentul investițiilor străine. Cu totul altă situație se prezintă în realizarea de fapt a legislației. Nu puțin a fost numărul investitorilor care și-au pierdut în Republica Moldova drepturile asupra investiției. Uneori investitorii nu au beneficiat în ordine corespunzătoare de sistemul judiciar, în alte cazuri s-a parcurs la naționalizare (expropriere) directă. Însă, de cele mai dese ori, investitorii nu au primit compensația pentru pierdere. Această situație este alarmantă, întrucât faptele menționate au ajuns la cunoștința investitorilor potențiali.

La capitolul costului inițierii afacerii s-au înregistrat succese semnificative, cu o singură excepție, care se referă la licențiere. Numărul mare a genurilor de activitate pentru care este necesară licența și procedura anevoioasă de dobândire a acesteia a dus în anul 2006 la scăderea punctajului Moldovei (cu 10 puncte) elaborat de către Banca Mondială. Studiul anual al BM - „*Doing Business*” – face comparații între majoritatea statelor la capitolul inițierii și operării unei companii. Reproșul principal a fost procedura de obținere a licenței pentru executarea lucrărilor de construcții.

Toate dispozițiile privind regimul fiscal, inclusiv scutirile fiscale pentru investitori sunt cuprinse în Codul Fiscal. Aceste scutiri se referă la impozitul de venit, de la care sunt scutite întreprinderile, în anumite condiții, de la 50% până la 100% pe perioade diferite de timp (3 și 5 ani). Cu toate acestea, nu se observă o agitație a investitorilor străini. Aceasta se explică prin faptul că investitorii străini nu sunt scutiți de plățile sociale, accize și alte plăți fiscale, volumul integral al cărora este semnificativ. Investitorul întotdeauna va opta să plaseze investiția în țara în care volumul integral al taxelor și impozitelor (dar nu numai al impozitului de venit) este cel mai mic.

Regimul vamal – în prezent, investițiile străine nu se bucură de un regim vamal specific, supunându-se regimului general, care are posibilități limitate: RM este parte la 14 acorduri de comerț liber (state CSI și câteva țări în curs de dezvoltare), nu are acces la piețe comune. Un interes aparte prezintă sistemul generalizat de preferințe (GSP Plus) acordat de către Uniunea Europeană, în sensul că acesta ar putea fi de natură să stimuleze investiții din UE. Însă, acest sistem nu include categoria de mărfuri care constituie exportul principal al RM: produse agricole și alcoolice, întrucât aceste produse sunt sensibile în UE și sunt protejate în mod deosebit.

În ansamblu, putem trage concluzia că, de fapt, **investițiile străine în Republica Moldova nu sunt avantajate**. Reacția investitorilor a fost proporțională acestei situații: RM are cel mai mic procentaj de investiții străine pe cap de locuitor din întreaga regiune europeană.

Riscul de țară a Republicii Moldova pentru investiții străine, apreciat de companiile specializate, este foarte înalt, mai mare decât în România și Ucraina. Nivelul acestui risc s-a ridicat în ultimii ani anume datorită riscului politic, apreciat la cel mai înalt nivel (web pagina companiei Ducroire-Delcredere Country Risks - www.ondd.be).

Pentru depășirea acestei stări este necesar de a acorda investițiilor străine condiții de stimulare reale, dar nu declarative. Există o necesitate urgentă de a revizui în întregime intervenția statului în economia națională și de a stopa procesul de monopolizare de către stat a economiei.

Bibliografie

1. **Rusu M.** *Investițiile străine directe, Editura Paidela, București, 2000.*
2. *Tactici concurențiale privind investițiile străine directe, OECD, 2001.*
3. **Bevan A., Estrin S.** *The Determinants of Foreign Direct Investment in Transition Economies. William Davidson Institute Working Paper, 2000, p.26.*
4. *Situația comerțului exterior a Republicii Moldova din 1990 – 2005 în comparație cu țările vecine. UNCTAD, World Investment Report 2006.*